

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

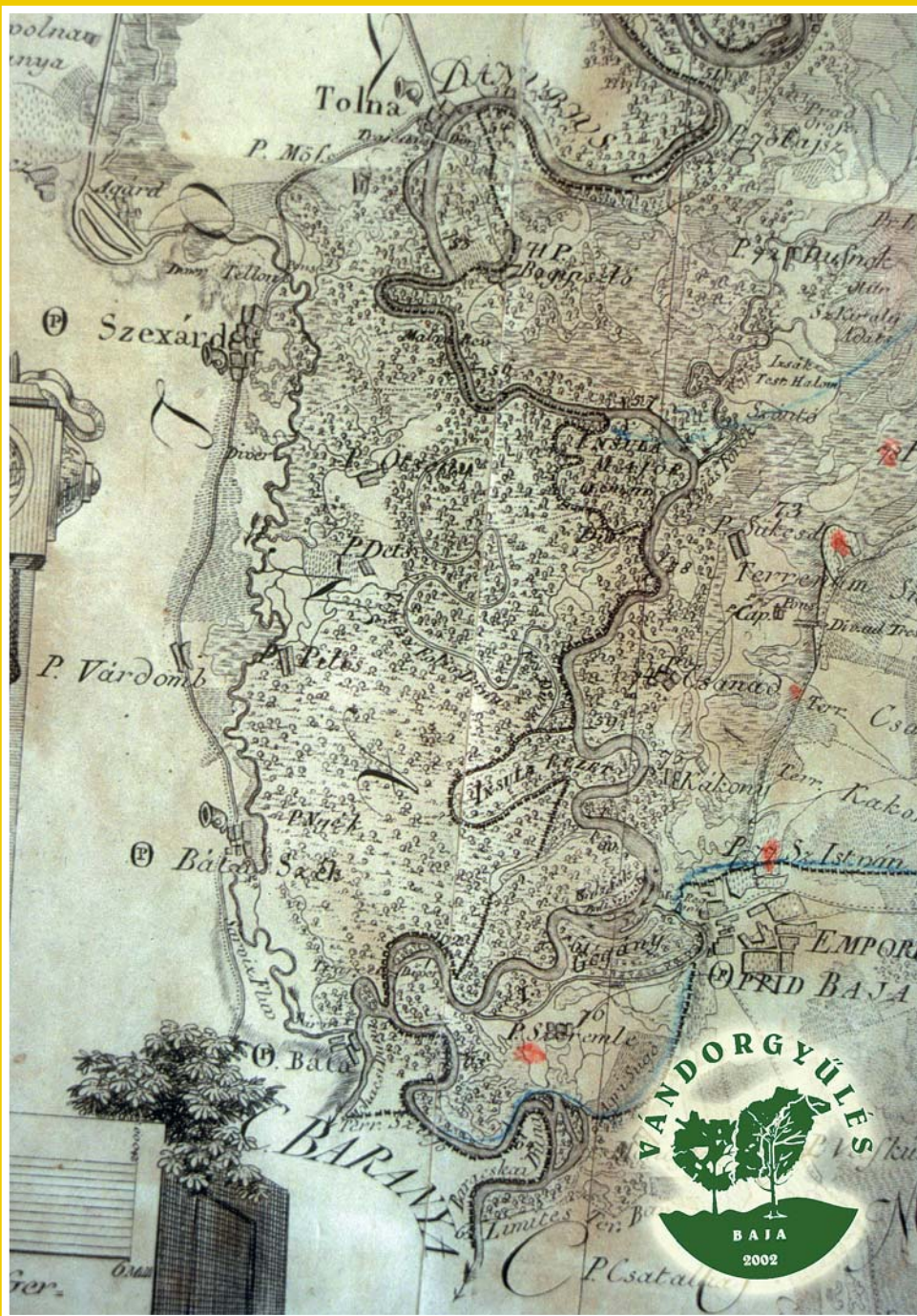
ALAPÍTVÁ:
1862-BEN

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

2002.
JÚLIUS-
AUGUSZTUS

CXXXVII. évfolyam

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata
CXXXVII. évfolyam 7-8. szám
(július-augusztus)

Főszerkesztő
PÁPAI GÁBOR

A szerkesztőbizottság elnöke:
DR. SZIKRA DEZSŐ

A Szerkesztőbizottság tagjai: dr. Bartha Dénes, dr. Bondor Antal, Dévai Péter, Gencsi Zoltán, dr. Járasi Lőrinc, dr. Király Pál, Oláh Tibor, Pintér Ottó, Répászky Miklós, dr. Somogyi Zoltán, Szakács László, Tóth Miklós.

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon/fax: 201-7737
Mobil: 06-30-97-15-255

Kiadó:
Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó:
CSERÉP JÁNOS

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest
Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2002. június 30.

ISSN: 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta. A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosak a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. A szerkesztőség fenntartja magának a szerkesztés jogát. Honoráriumot – megegyezéssel – csak felkért íráso-kért, a fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

Címképünk: A bajai térségről 1763-ban készült térkép. (Geszlér Ödön tulajdona)

Tartalom

Vándorgyűlés 2002, Baja 185

Tisztújító közgyűlés 201

Résztvevők névsora 212

Haraszthy László helyettes államtitkár 215

A magyar nagyvadgazdálkodás
jövőképe 217

Dr. Kosztka Miklós: Az Erdészeti Utak Tervezési
Irányelveiről 220

AVENZOR termékismertető 223

Az év fája 224

Botanikusok emléke erdei kilátóban 225

A diófa jódtartalmának meghatározása és jelentősége 227

Apatóczki István: Arborétumok és botanikus kertek... 230

Láng István: Néhány vízügyes-természetvédő gondolat 232

Könyvespolc 235

Egyesületi hírek 239

Famatuzsálemek és faóriások számbavételéről B/3

A lapot
Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738

rendszeresen szemlézi

OEE Titkárság
tel.: 201-6293, Fax: 212-7518
e-mail: oee@mtesz.hu
Internet cím:
www.quercus.emk.nyme.hu/oee

Fotó: Pétervári Gábor

ERDÉSZ VÁNDORGYŰLÉS

2002 • BAJA

Azok, akik jelentkeztek a Vándorgyűlésre és megkapták a részletes programot, már érezhették, hogy profi rendezésre számíthatnak. A részletes ismertetőből mindenki eligazodhatott a legapróbb részletekben is. Már csak azon izgulhattunk, hogy a megelőző hetek szokatlanul meleg napjai folytatódnak-e, vagy a távlati előrejelzés szerint beköszönt a hét végére az esős fordulat.

A jó időt a vendég hozza, mondja a népi közmondás. Nos, aki részt vett a rendezvényen, mindenki magával vitt egy-egy felhőpamacsot, így amikor a regisztrációkra sor került, kellemes, felhős nyári meleg fogadta az erdészeket.

Ízléses egyenruhában, kedves előzékenységgel fogadták a résztvevőket. A vászonzsákokban, amelyet – praktikusán – hátizsákként is lehetett használni, mindent megtaláltunk, ami a két naphoz kellett. Prospektusok, Gemencről szóló könyvek (Bartucz Ferenc és Tóth Imre tollából. Mindketten alapos ismerői a térségnek.), szűnyegirtó – amelyre nemigen volt szükség – és a minden eshetőségre számító rendezők tenyérnyi zacskóban alkalmi esőköpenyről is gondoskodtak. Sok idő nem maradt, mert a gyors ebéd után máris elindultak a bemutatóhelyekre az autóbuszok. Kivéve a bajai városnézésre jelentkezőket. Ők szakavatott idegenvezetővel nézhették meg e valóban hangulatos sajátos történelmével rendelkező déli városunk nevezetességeit. Mint eddig, most is Fényes Elek leírásából idézzük a térség nagyobb településeinek százötven évvel ezelőtti állapotát.

Baja, szabadalmas város, Bács-Bodrog vmegyében, magas homokos térségen, Pesthez 21 mfd., az öreg Dunának Sokovicza ága mellett. Utczái szélesek, egyenesek, de közel nincsenek kirakva. Van itt szép kath. templom, sz. Ferencz szerzeti zárda, n. e. óbitű, és reform. szentegyházak, synagóga, kath. gymnasium, uradalmi kastély, só- és postabívalat, 7 vendégfogadó. Népeisége 15,076 lélek, kik 2000 n. e. óbitűt, 300 ref., 600 hébert kivéve, katolikusok, s nyelvre nézve magyarok, szerbek és németek. A kézművesség és kereskedés virágzó. Legtöbben vannak a csizmadiák, szűcsök, bocskorosok, szűrszabók. Nevezetes országosvásárait (24. apr., 22. jul., 21. sept. és 6. dec.) még a pesti és bécsi kereskedők is meglátogatják, s ezek kivált sertésre és szarvasmarhára nézve felette híresek. Kereskedik főleg gabonával, azután baranyai borokkal, sárközi tűzifával, gyapjival, bőrrel, s a komáromi talpkereskedőknek nagy fa-rakbelyeik vannak itt. Határa homokos, s 1200 □ ölével 12871 b., mellyből 90 telek után urbéri szántó 2772, rét 1388, jó legelő 1160, homokos legelő 2330 b., szőlőskertek 2822, uradalmi föld 37, tölgyes erdő 1504, mocsár 98, utak 260 bold. Gazdálkodásában legfőbb szerepet visz a szőlőtermesztés. A várost régibb időkben a Maráthy, ez Mátyás alatt kihalván, a Czobor nemzetség bírta. A törökök kiűzése után a kamara foglalta el, majd gr. Grasalkovich vette cserében a kulai uradalomért, s mostan is örökös földesura b. Grasalkovich özvegye, de a Horváth család zálogban bírja. Ez uradalomhoz tartoznak: Baja, Báthmonostor, Bikity, Gara, Mélykut, Felső-Szent-Iván, Tatabáza, Vaskut helységek; Mátébáza, Borota, Zside, Rém puszták, s Mateovich pusztának 7/13 része.

Szekszárd, magyar m. v. Tolna vmegyében, s egyszersmind fő városa Tolna vmegyének, 7920 kath., 10 ágostai, 1900 ref., 15 zsidó lak. kath. és ref. paroch. szentegyházakkal. Fekszik a boráról nevezetes szekszárdi begy tövében, igen kellemes vidéken. Keleti róna batárát a Sárvíz barna vize nedvesíti. Fő ékessége: a begyre épült diszes vmegyebáz, melly hajdan vár formára körülkerített kolostor és apát-lakás volt. Van itt fő nemzeti kath. iskola, selymgombolító-báz, jól elrendelt kórház, gyógyszerár, vendégfogadó, sok csinos épület, a vármegyebáz alatt egy nagy tekervényes urasági pincze, postabívalat, rabdolgoztató-intézet. A lakosok szép szabadságokkal bírnak; mert földjeiket még 1848 előtt szabadon adhatták, vebették. Szőlőbegye roppant, s híres vörös bort terem; erdeje szép; országos és betivásárokat tart. A szekszárdi kolostort és apátságot 1 Béla király alapította 1063-ik esztendőben, a szent Benedek szerzetesek számára; hogy testvére vérenek kiontatását valamennyire jóvá tegye. Holt teste csak ugyan ide temettetett. 1777-ben Mária Thérézia az apátsághoz tartozó jószágokat és így Szekszárdot is a magyar királyi tud. egyetemnek ajándékozta. F. u. a tudományi kincstár.

Tolna, magyar-német m. v. Tolna vgyében, a Duna jobb partján. Hajdan kőfallal kerített királyi város volt; de a városnak nagyobb része most a Duna gyomrában bever, a minthogy vizapadáskor sok épület alapjai láthatók. – Szent István 1016-ban törvényeket hozott itt; 1463-ban és 1518-ban szinte ország gyűlések tartattak; II. Lajos pedig beakarván vámi a mohácsi ütközetre gyűlendő egyenetlen magyar rendet, 11 napig pibent itt csekély badával. Nevezetesebb épületei: az urasági régi formára épült kastély, a roppant kath. paroch. szentegyház, az eltöröltetett barátok monostora, több tisztí lakok, vendégfogadók, s a postabáz. Lakosainak száma 6147 r. kath., 30 n. e. óbitű, 27 ágostai, 3 reform. A magyar kisdudóv egyesület itt állította fel azon intézetét, mellyben a jövőd kisdudóv tanítók képezetnek ki, Földje termékeny; réte kevés; erdeje elég. Az urasági birkatenyésztés nagy fontossága. Van továbbá jövedelmes balászata, 20 dunamalma, kikötője, réuje, országos s beti vásárai, és 79 3/8 egész telke. F. u, b. Sina.

Bátaszék, német–magyar–rácz m. város, Tolna vmgyében, egy rónaságon a Sárvíz mellett, 4602 kath., 329 n. e. óbitű, 1 ref., 18 zsidó lak., kath. és óbitű paroch. szentegyházakkal. Derék urasági kastély. Határa 25,418 7/8 holdra terjed, s különösen legelője tágas, de az árvizek járják. Erdeje nagy; szántóföldjei igen termékenyek; szőlőhegye pedig a szekszárdihoz hasonló jó bort terem. Lakosai csak tizedet adnak minden földjeikből s azokat szabadon adhatják, vehetik, s élnek föld- és szőlőművelésből, marhatartásból, mesterségekből, s halászatból, melly itt igen jövedelmes. Nevezetes még az itt gyakran található római régiségekről, s több földalatti épületek romjairól. F. u. Bátaszéknek s a hozzá tartozó uradalomnak, melly Bába, Decs, Pilis, Nyék, Alsó Nána, Várdomb helységekből, s néhány pusztából áll, a Bécsben létező theréziai lovag akadémia. Van saját postabivatala.

A Sárköz

A Sárköz honfoglalás előtti múltjáról nincs adatunk. A római uralom hanyatlása után többféle nép élhetett itt, amelyek aztán vagy elpusztultak, vagy maradékaik a mocsarakban meghúzódva átéltek az új hódításokat. Egy idő után hódító és meghódított megbékélt egymással, a kisebbségek asszimilálódtak. A vidék az első oklevelekben is szerepel. A Tihanyi Alapítólevélben maga a megye Thelena (Tolna), illetve egyes helyek, mint Fotudi (Fadd).

Az egykori sárközi falvakban lakóknak a mocsarakban megvolt a menekülési lehetőségük, kiépített szálláshelyekkel. A török hódoltság idején vagy a háborús időkben a dúló és martalóc hadak elől ide menekült a lakosság. Javainak kimenekítésében okosan használta a fokrendszert is. A fokok, ezek a szabályozható csatornák, nemcsak arra szolgáltak, hogy a felesleges vizeket levezessék a földekről, hanem meneküléskor az utak elvágását vagy elmocsarasítását is segítették. A hódoltságot azonban csak a lakosság 40 százalékának sikerült túlélnie, s ma négy falu őrzi a sárközi emlékeket: Ócsény, Decs, Sárpilis, Alsónyék.

Ebben a gazdag paraszti világban fejlődött ki a mai sárközi ember, aki már közel sem hasonlít a hajdanira, ám hagyományait ma is őrzi, ápolja. Ma is élnek kézműves mesterek, a szövés, hímzés, tojásfestés, rojtkötés, gyöngyfűzés szakavatott értői. Látványos a régi szokások szerint zajló sárközi lakodalom, mely során megelevenednek a szerelem alakulásától a lakodalom színpompás mulatságáig a népi szokások.

A Gemenci erdő kialakulása, múltja, jelenje, jövője

A Duna-völgy Dunaföldvártól dél felé előbb szélesedik, Bogysiszlónál a belé torkolló Siónál a 32 km szélességet is meghaladja, majd lassan újra leszűkül és legkeskenyebb a Batai foknál, ahol nem több 10 km-nél.

Ebben a völgyben, a Duna állandóan változtatta kanyargós folyását. Ez a középszakasz jellegű folyók sajátosága, az állandóan szélesedő kanyarok végül lefűződnek. Alacsony vízállásnál a Duna alsószakasz jellegű, amikor már hordalékát szállítani nem tudja, hanem medrében lerakja, és zátonyokat épít, szigeteket ölel körül, ágakra szakad. Utoljára emberi beavatkozással egyenesedett ki a Duna.

A nagy árvizek idején a gátépítések előtt az egész Duna-völgy víz alá került, tehát ártér volt.

Élővízben vagy a gyorsan feltöltődő homokos parti vagy mederbeli zátonyokon a bokorfűzek vetik meg először a lábukat, fölverődik a malát. (A malát olyan kelés, melynek magjait a víz hozza, sűrű fakelés.)

A Duna szabályozásának első nagy átvágásai 1820–1821 között kezdődtek, s végül 1852-ben vágták át a bogysiszlói kanyart. Az átvágások után kezdtek meg a védgátak építését a jelenlegi nyomvonalon 1824–26-ban.

A terület 1977-től Tájvédelmi Körzet, 1996-tól a Duna-Dráva Nemzeti Park része.

Az erdőkezelési eljárásoknál figyelembe kell venni a védett természeti területek hasznosítási korlátait (fafajmegválasztás, fakitermelés mértéke, időbeni korlátok stb.). Ennek érdekében az Rt. már korábban is lépéseket tett:

- a tolnai csemetekertben létesített fehérfüzből egy gemenci klónkeverék gyűjteményt és ebből állítja elő a fűz gyökeres dugványokat,
- ugyancsak ott feketenyár klóngyűjtemény kialakítása van folyamatban.

Jelentős lépéseket tesz a Gemenc Rt. a természetszerű erdőgazdálkodás terén azzal az erdész-társadalomban közismert céllal, hogy a Gemenci erdőt, mint Európa legnagyobb hullámtéri erdejét olyan állapotban tartsák, hogy utódaink emlékeztében a gondos elődök emlékeként maradjanak fenn.

Gemenc*

Ezt a tájegységet szeretném bemutatni részben azoknak, akik nem ismerik, és azoknak, akik ma is benne élnek és dolgoznak, vagy csak a ma létező kirándulóközpontig jutnak el, és beleszip-pantanak ez egyedülálló táj levegőjébe és hangulatába.

Én mint a táj szülője, azért határoz-tam el, hogy tollat fogok és megírom szerény ismereteimet és az idős, régi, már elhunyt emberektől szerzett szájha-gyományokat, hogy az utókornak némi emléke maradjon egy valóságosan léte-zett világról.

Jómagam is itt éltem le egész életemet, édesapám is majdnem az egészet, aki 1941. március 17-én így vallott az erdőről:

„...Gyönyörű vagy erdő mindennap csodállak...

Elnézem tavasszal a rügy fakadását
Hallgatom nyáron zöld lomb sutto-gását

Ősszel a hervadó levelet szemlélem

Téli fehér hóval szép vagy erdő nékem...”

(Hódi Menyhért 1881–1953)

Már az én emlékezetemben is van-nak olyan dolgok, amelyek bennem lassan feledésbe merültek, az idő múlá-sával megkoptak. A régvolt események a táj arculatával együtt a múlt kódébe vesznek. A már jócskán kódbe veszett eseményeket és a tájat szeretném a rég-múlt kódén keresztül is némileg látha-tóvá tenni.

A ma itt élő és dolgozó fiatal kollégá-imnak írok és azoknak, akiket érdekel egy-egy, még felbukkanó régi helynév,

erdőség neve. A név még nem jelent semmit, ha a régmúlt idők történeseit nem ismerik. Ezeket az ismereteket sze-retném összegyűjtve az utódoknak át-adni, írás formájában élővé tenni.

Ha a küzdelmes múltból csak egy darabkát ismerünk és mentünk meg, az ugyanannyi jövőt jelent. Az elkövetke-ző, ismeretlen jövőt meg majd lejegyzí a kor következő krónikása.

A régi Gemenc

A régi Gemenc fogalmát három szorosan egymásba illeszkedő erdőtest alkotta: *Felsőgemenc, Alsógemenc, Kísgemenc.*

Felsőgemenc területét a vonalút, a Sió és a Nagy-Duna határolta a Sió-to-roktól kb. 300 m-re levő erdészházzal. Területe a Sió menti lapos fűzesekből, az azon belüli, időszakos vizes évek-ben, állandó vízállásból (Kismakkos, Nagymakkos), délre magas göröndök és lapok vonulatából áll egészen a vo-nalútig. A Nagy-Dunát követő magas-part alatt egy-két feltöltött észak-déli irányú zátony van, rajtuk fűzesek, pár nyárfaelegy kíséretében.

A Nagy-Duna partján, közvetlenül a Dunára nézően, keleti homlokzattal áll a régi gemenci vadászkastély, előtte a parton magasodó fehér kereszttel. A va-dászkastélytól délre 150 m-re állt a régi alsógemenci erdészház. Ma csak a he-lye van meg, lebontották. Ugyanúgy, mint a Sió-toroktól nem messze levő felsőgemenci erdészházat. A régi alsógemenci erdészház tőszomszédsá-gában épült fel az új erdészház. Ezek a régi és új erdészházak annakidején a te-rep legmagasabb pontján, némi mester-séges töltésre épültek, ugyanúgy a va-dászkastély is, hogy a magas dunai ára-

dások idején védettek legyenek. Ezek a régi épületek az 1926-os, 1941-es, 1945-ös, 1956-os és 1965-ös árvizek kivételével részben vagy egészben kiállták az idők próbáját, ezek az árvizek tettek csak némi kárt az épületekben.

Alsógemenc. Ennek az erdőtestnek területén, tudtommal, állandó jellegű épület soha nem volt, a Forgó-tó men-tén is csak egy kis halászház (gunyhó) létezett. Ma már nincs meg, régen le-bontották, és nem is soká töltötte be rendeltetését. Ezt a területet északon a vonalút, nyugaton a kutyásnyiladék és a Fásduna, délen a régi grébeci Duna-ág, keleten a Nagy-Duna határolja. Te-rülete elég szabdalt, változatos, hosszan futó, magas göröndökkel és lapokkal, a Forgó-tóval, a Forgó-fokkal, Sudár-fok-kal. Valaha mindkét fokon tölgyfahíd állt, szolgálva a víz szabad járását és az erdei közlekedést. Alsógemenc Duna-partján, az erdészháztól nem messze ma is megvan és üzemel a Duna-parti nagy rakodó. E két összefüggő erdőtes-tet szeli ketté Keselyűstől a Nagy-Dunáig a vonalút. Valaha, még az erdészeti te-vékenységem elején, közepén rajta tölgyfahidak álltak, szám szerint négy, elég tekintélyes nyílással, nagy vízá-t-eresztő képességgel. Erre azért volt szükség, hogy részint a vizek szabadon mozogjanak a lapok és a göröndök kö-zött, részint – mindkét Gemencet kör-körösen egy magaspart szegélyezi –, hogy a gyors áradással bezúduló víz ebbe „a hatalmas teknőbe” gyorsabban kiegyenlítődjék. Ugyanis Gemenc min-dig Felsőgemenc Nagy-Duna-parti részé-ről kezd vizet kapni. A befelé áramló nagy szintkülönbségű víz a vonulatot mindig elmosással fenyegette. A terület-re jellemző erdőképet a múltban ke-mény és lágy elegyes erdők adták, ame-

* Hódi Istvánnak 1997. évi erdészettörténeti pályázaton I. díjban részesült művéből.

lyek fafajmegoszlása nagyjából 50% kemény (tölgy, kőris, szil), 50% lágy (fehér és fekete nyár, fűz, egy-két jelentéktelen akácsoport). E két Gemenc – a népi megnevezés szerint – alkotta együttesen *Nagygemencet*.

Kisgemenc. Ma is talán még az egyik legvadregényesebb, legváltozatosabb ártéri erdőtáj, amely magába foglalja a régi, lassan feltöltődött grébeci Duna-ágot a feketeerdei magasgöröndig. Göröndök, lapok váltogatják egymást északkeletről délnyugatra mutatva. A legmélyebb ilyen hosszanti lapja a Suly-mos-tó, melyet az idén, 1990-ben, azt hiszem nemcsak én, hanem mások is először láttak kiszáradva. Kisgemencben van az egyik, a természet által alkotott öreg tölgyes. Sajnos, nem nagy területű, de most már korára és ritkaságzámba menő voltára tekintettel védeltséget kapott.

E terület régi tulajdonosa az államosítások előtt a kalocsai érsekség volt, ki-

vége egy, a mai töltéstől befelé eső keskeny erdősávot, mely régen királyi közalapítványi birtok volt.

A század nagy vizei

A mért adatok a bajai vízmérce adatai, a Duna 1479,4 folyamkilométerénél.

A bajai mérce 0 pontja 81,72 m-re van az Adria szintje felett.

Eddig a században mért legkisebb víz-állás Bajánál 1947. november 9-én 74 cm.

Az 1945-ig mért vízállásokhoz a szintkülönbség+199 cm a jelenlegihez viszonyítottan, tehát ez az érték hozzáadandó.

Gemenc egész területét a 803 cm-es víz teljesen elborítja. Ez alól csak egy-két kisebb, jelentéktelen területű, magas görönd a kivétel. Feketeerdőn Akós-görönd, Szomfova Rácsárdagörönd, Buvat Sült-görönd. Ettől délre tudtommal az erdőben száraz terület ilyen vízmagasság esetén nincs, a mesterséges vaddombok kivételével.

Zöldár	1926	tetőzés	VII. 3.	676 cm+199 cm = 875 cm a mostani mérce szerint
Jégvíz	1940	tetőzés	III. 21.	694 cm+199 cm = 893 cm a mostani mérce szerint
Jégvíz	1941	tetőzés	III. 17.	608 cm+199 cm = 807 cm a mostani mérce szerint
Jégvíz	1945	tetőzés	II. 15–16.	958 cm
Jégvíz	1956	tetőzés	III: 13.	1037 cm
Zöldár	1965	tetőzés	VI. 19.	976 cm

Gemenc régi fahídja és fokai

A régi fokok, lapok keresztül-kasul behálózták ezt az egész területet. Hogy az állandó vízjárás, vízmozgás ellenére is járható legyen ez a hatalmas terület, ezeket a fokokat, lapokat hidakkal kellett átívelni. Ami különösebb gondot nem okozott, mert a híd anyaga, a tölgyfa helyben volt. A hidakhoz való

anyagot a közelben termelték ki, és az ácsok állványon nagy hasító fűrészszel vágták ki a pilléreket, gerendákat és a pallókat. A vékonyabb méretűeket megkifaragták. Ezek a jó anyagból megépített hidak bírták mind a vízjárást, mind az akkori idők követelményeinek megfelelő terhelést. A régi fahidakból még egy-kettő mutatóban ma is megvan. A

mostani, nagyméretű járművek súlyát már nem bírták, helyüket elfoglalták a beton átereszek. Ezek azonban a hidak szerepét nem mindenütt helyettesítik megfelelően, mert áteresztőképességük néhol elégtelen. A régi fahidak jelentősebbjeiről mégis megemlékeznék. Ilyenek: Szilágfoki-híd, Gemenc vonalúton 4 fahíd, Forgófokon két híd, Sudárfoki-híd, Ásásduna-híd, Zátonytavi-híd, Papfoki-híd, Lovasfoki-híd, Péter-híd, Lassi-tó foka hídja, Visszafolyó-híd, Kerülő Duna-híd, öreg Cserta-híd, Címerfoki-híd, Szőrtófoki-híd. Ezenkívül még jó néhány kisebb hídszerű áteresz is volt, jelentőségük csak nagyobb víz-állásnál volt. Ha már a hidakról szó esett, a fokokat is meg kell említenem. A jelentősebb fokok: Szilág-fok, Forgó-fok, Pap-fok, Pityók-fok, Zátonytava-fok, Gyepes-fok, Sudár-fok, Ásásduna-fok, Ér-fok, Lovas-fok (Reitman-fok), Vajas-fok, Lassi-tó-fok, Visszafolyó, Korsós-fok, Sas-fok, Nyéki Holt-Duna-fok, Címer-fok, Szőrtó-fok, Kerülő Duna-híd és -fok.

Erdei lopások, kihágások

Külön szeretném felhívni a figyelmet az erdei lopások, kihágások joggyakorlatára 1945-ig a volt királyi közalapítványi erdőbirtokon. A korábbi szokásjogok alapján, de még az 1935. évi IV. törvény cikk életbelépése után is egy egyszerű és hatásos forma működött ezen a területen. Lényege a következő volt: a kisebb és nem súlyos károkat okozó erdei kártételt nem volt feltétlenül szükséges hivatalos eljárásként, bírói joggyakorlat szerint kezelni, hanem, ha az elkövető hajlandóságot mutatott a kár megtérítésére, az erdőszel készpénzfizetés ellenében ki lehetett egyezni. A kárbecslésnél a valóságos kárérték volt az irányadó, amely a minden kerületben meglévő erdei termékek árszabálya alapján volt kiszámítható. Kitermelt termékek esetében a termék ára + bírság, élőfa esetében annak kétszerese + bírság. Az okozott kár mértéke és okozója neve bekerült a kihágási naplóba. Egy átvételi elismervény ellenében pedig az összeget fizették be a gondnokságnak. Ezzel minden lehetséges visszaélés kizárható volt. A kár értékétől, mértékétől függően az erdész 25–30%-os jutalomban részesedett. Én még azok közé tartozom, akik kaptak ilyen részesedést.

Ez az egyszerű és gyors eljárás igen jó és hatásos volt, mert a kisebb kártevők (legeltetők) inkább fizettek, mivel így a járásbírósaági megidézést és személyük elleni eljárást megúszták. Egy-

ben az erdész is érdekeltté volt téve a gondjaira bízott tulajdon becsületes óvásában és megőrzésében. Az ilyen rabló-pandúr viszony bizonyos feszültségekkel és ütközésekkel járt, de akadta ez alól kivételek is.

Lakott az erdő közvetlen szomszédságában egy igen rendes, becsületes gazda, a maga nemében született értelem. Kisgyerek korom óta jól ismert. Télen és a mezőgazdasági holtszezonban részben kitűnő fuvaros, részben szervező vállalkozó volt. Tavasz végén már igencsak takarmányszűke uralkodott. A mezőgazdaságban a sok állatot tartók kímélni akarták vetett takarmányukat, éppen gyengesége és fejletlensége miatt. Az erdő közelsége óhatatlanul kínálta a tiltott legeltetés esetleges sikerességét. Ez az eset néha fennállt az én jó és becsületes szomszédommal is. Ha megfogtam, szó nélkül, minden harag és ingerültség nélkül fizetett. Már jó néhányszor fizetett. Megint megfogtam tilos legeltetésen. Barátságosan üdvözöltük egymást. Azt mondta, behajtja a három tehenet, menjek vele. 50 m-re lakott az erdtől, otthon kifizette a bírságot. Így történt. Mikor kifizette, azt mondta, többet nem legeltet az erdőben, mert kiszámolta, a bírságon 1 hold rétet tudott volna venni örökáron, és különben is szégyenkezni nem szeret. Mikor meghalt, halálhíre hallatán könnyezve búcsúztam tőle, az erdő szomszédjától.

Volt egy másik notórius legeltető, éppen az ellenkezője. Becsalta az erdőbe a teheneket, a kaput becsukta, hogy azok a mezőgazdaságba ki ne tudjanak menni, kárt okozni, és hazament. Természetesen kileste az alkalmas időt és módot – rendszerint vásár- vagy ünnepnapokon. Tudta, hogy a teheneket elhajtani 3 km-re, az erdészházhoz nem lakodalmi menet. Ha ott találtam az állatokat, s ezt megneszelte, nem ment értük, gondolva, majd csak megunom az őrzésüket. Ami igaz is volt. Egyébként, ha tetten értem, alkudozott, szabadkozott. Láttam és tudtam, hogy egyéb munka mellett ez az időtöltés és huzakodás meddő és felesleges. Ezt az ügyet másképpen kell elintézni. Szereztem egy marhaláncot, odaadtam a gyakornoknak, hogyha bent éri, mutassa meg neki. Mondja meg, bírság és vita nincs. Ha őrizetlenül bent ériük a teheneit, egyet sós kenyérrel megfogunk, a láncánál fogva elvezetjük 5–6 km-re az erdő egy elhagyatott zugába, és egy fához kötjük. Eldöntheti, mi lesz jobb: egy hétig tehenet keresni vagy abahagyni a legeltetést. A gyakornokom

hétpróbás fickó volt. (Ezzel még szerényen jellemeztem.) Így gazdánk tudta és felmérte, hogy ez nem üres ijesztgetés. Az eredmény az lett, hogy többet az erdőben nem legeltetett.

Gemenc öreg fái

Ha már a múltba nézünk, e témához tartozik a ránk maradt öreg fák bemutatása.

Északról délre haladunk. A gemenci dunai rakodón lévő öreg tölgyek valószínűen a rakodó kialakulásával egyidősek. Máig való megmaradásukat egy nekem adott szóbeli utasítás elodázásának köszönhetik. Az 1960-as években felvetődött rakodóépítés kapcsán ki kellett volna őket termeltetnem, de nem hajtottam végre. Ha valóban útban lesznek, akkor is ki tudom vágatni. Az átépítés elmaradt, az öreg tölgyek megmaradtak, szerencsére.

A péterhidi öreg tölgy a gemenci ártér nagyméretű tölgyfája. Átmérője mellmagasságban 173 cm, kerülete 541 cm. Egy vihar a koronáját az 1930-as években teljesen letépte, azóta részben regenerálódott. Egy valamikori faraktár sarkán áll.

A decsi nagy Holt-Duna-menti öreg vénic szil a volt vadórlakás dombjának

szomszédságában áll, ma is egészséges. Mellmagassági átmérője 123 cm, körmérete 386 cm.

A Gyöngyösoldali öreg tölgy. Mellmagassági átmérője 123 cm, körmérete 386 cm.

A szuloki Címer-foki két öreg tölgy talán az ártér legöregebb és legnagyobb fája. Méreteik hatalmasak, az egyik körmérete 630 cm, átmérője 200 cm, a másik körmérete 615 cm, átmérője 196 cm, életkoruk több száz évre tehető. Méretük hasonló a péterhidi tölgyhöz, de annál – szerintem – öregebbek. Az egyik törzsében egy jókora odú van. Ha az utókor megkíméli ezeket az öreg fákat, még egy-két századig békésen vigyázzák a gemenci tájat.

Szavak magyarázata:

Görönd: – magas, általában vízmentes terület

Kobolya: – lefolyástalan, mély terület

Zátony: – időszakos vízmeder

Fok: – keskeny, mély természetes vagy ásott árok

Vajda: – cigányok választott vezetője

Kaparas: – munkavezető, munkaszervező

Zubogó: – gátszakadás helye

A Gemenci Erdő- és Vadgazdaság Rt. bemutatkozása

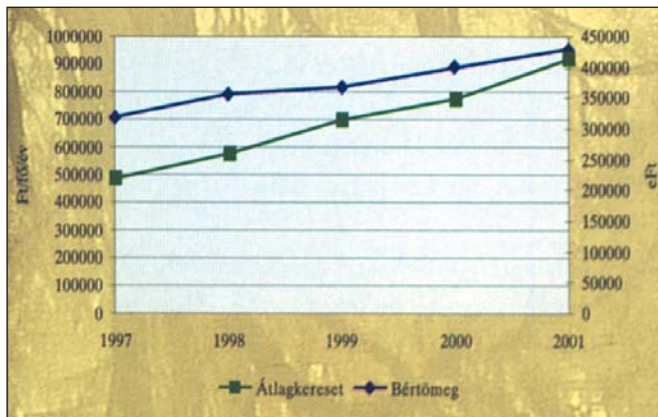
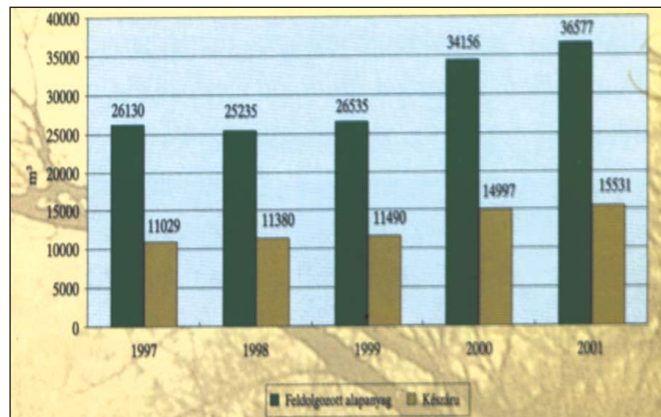
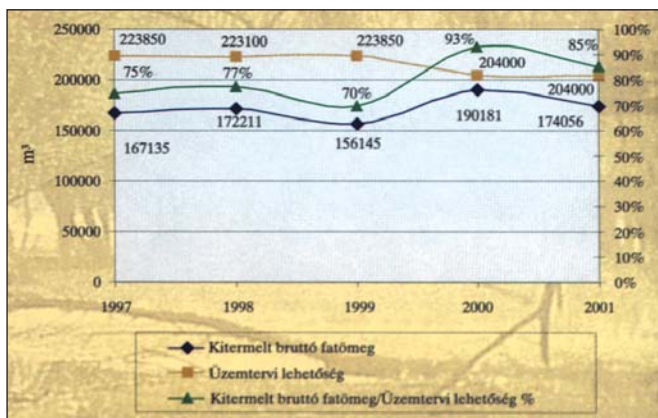
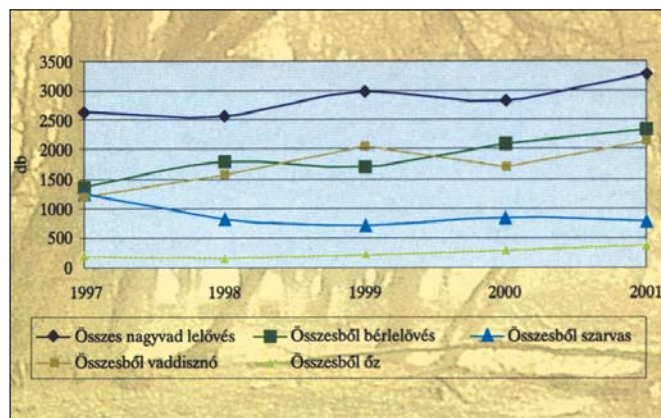
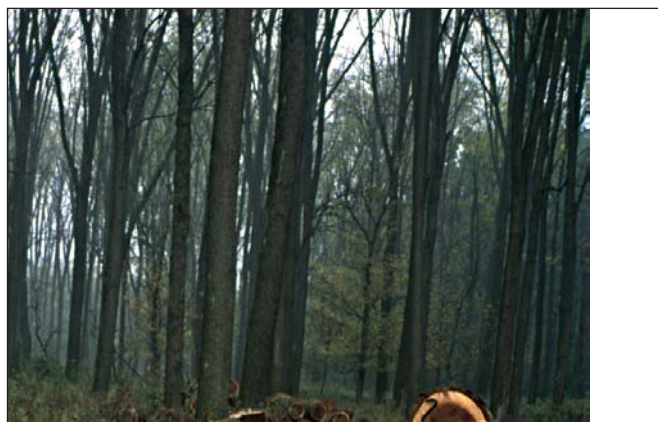
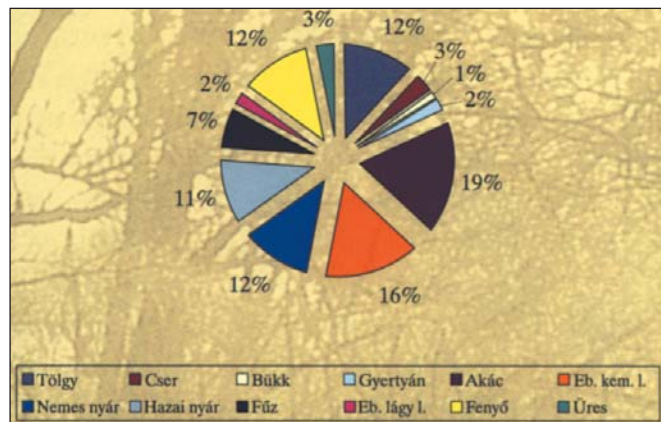
A 2002. évi Vándorgyűlés rendezője, a Gemenci Erdő- és Vadgazdaság Rt. a Közép- és Alsó-Duna árterén, a Duna-Tisza közti homokháton és a Baranya-Somogy-Tolna hegyháton, összesen 37 316 hektáron gazdálkodik. A vadászterület 72 ezer hektár.

Az Rt. területének 51%-a Bács-Kiskun, 38%-a Tolna, 11%-a Baranya megyében fekszik. Az erdőtervezett területek 47%-a elsődlegesen védelmi rendeltetésű. Itt található Európa egyik legértékesebb vizes élőhelye.

A faállománnyal borított terület (33 163 hektár) fafaj csoportonkénti megoszlása %-ban:

Hagyományos értelemben vett erdőgazdálkodó tevékenysége mellett (csemetetermelés, erdőfelújítás, fakitermelés, vadgazdálkodás) a részvénytársaság a térség természetvédelmi feladataiban, turisztikai, kulturális életében aktív szerepet vállal.

A Gemenc Rt. cégfilozófiája, hogy a gemenci ártéri táj jellegzetes arculatát, különleges ökoszisztémáját, erdőtársulásait és védett növény- és állatfajait fenntartsa és megőrizze a következő generációk számára úgy, hogy mindez az eredményes gazdálkodás mellett a nemzet javát szolgálja.

1. sz. program: Erdei vasúttal az ártéren

A Gemenci Állami Erdei Vasút a Gemenci tájegységen halad keresztül Pörboly-Báránfok között, mintegy 30 km hosszan, üzemeltetője a Gemenci Erdő- és Vadgazdaság Rt.

A vasútvonal több szakaszban épült

1955–1982 között. Erdei vasutunk elsősorban a Duna és a Sió árterén kitermelt faanyag pörbolyi fűrészüzembe és átrakórá szállítása érdekében épült.

A faanyagszállítás jelentősége napjainkra nagymértékben csökkent, a ko-

rábbi 20–30 ezer m³/évről 3–5 ezer m³/évre csökkent. A faanyagszállítás jelentősége az árvizek levonulása utáni időszakban kerül ismét előtérbe, mivel ez a szállítási útvonal állítható leghamarabb helyre.

A személyszállításról elmondhatjuk, hogy napjainkban egyre többen fedezik fel újra a kisvasutakat, így a korábbi évek 20–30 ezres éves utaslétszámáról 1998-ban közel 50 ezer főre, 1999-ben 66 ezer főre, 2000–2001-ben 70–74 ezer főre növekedett a kirándulók száma.

A megnőtt érdeklődés felvetette azt a gondolatot, hogy Gemencet reprezentáló ún. „Ökológiai tanösvényt” alakítsunk ki. A tanösvény 1998-ban a vasúthoz közel, a Malomtelelő megállóhelyénél került kialakításra a Duna-Dráva Nemzeti Parkkal együttműködve. Itt rövid sétával (kb. 800 m) szemléltető táblák és egy kilátó segítségével adunk képet Gemenc élővilágáról.

A Nagy-Regét erdőtömbbe érkezve a Duna által szétszaggatott, régen mezőgazdasági műveléssel hasznosított sár-

közi táj erdővé alakításának történetét ismertetjük.

A vasúton egy vaddisznószorót érintve haladunk tovább, s ha szerencsénk van, akkor vadat is látni fogunk, itt néhány információval szolgálunk *a Szekszárdi erdőszet vadgazdálkodásáról*.

A Szekszárdi erdőszet 8700 ha-on folytat vadgazdálkodást. Művelt vadföldjeinek területe 189 ha, vadlegelőként kaszált területeinek nagysága 215 ha.

Az Erdőszet három vadászházába várja vadászvendégeit, a felső-pörbőlyi, a keselyűsi és a gemenci házak kínálnak felüdülést, szállást.

Az erdőszet éves lelövési terve:

Gímszarvas	160 db	ebből bika	55 db
Vaddisznó	700 db	ebből kan	70 db
Őz	15 db	ebből bak	5 db

A *Baja 24-es* erdőtag példáján mutatjuk be szakaszolósos véghasználatlalt és erdőfelújítással megkezdett *erdőszervezet-átalakítás* fázisait.

Rövid kisvasúti utazás után elénk tárul *Lassi* a maga szinte érintetlen világá-

val, szigeteivel, vízállásaival a magasparton a lágylombos fiatalosával, a zátonyokon díszlő füzesekkel, mely valamikor a halászat és a vízi szállítás központja volt.

Utunk fordulópontja *Malomtelelő* megállóhely, ahol végigjárjuk az 1998-ban létesült ökológiai tanösvényt, mely

a valamikori vízimalmok telelőhelyének közelében került kialakításra.

A vonatról a végállomáson leszállva átsétálunk a Rakodó- és Fafeldolgozó Erdőszet területén kialakított *pörbőlyi erdei iskolához*, melyet e széles szakközönség megtisztelő jelenlétében avatunk fel.

(A fotókat Detrich Miklós készítette)

2. sz. program: Hajóval Veránka-szigetre

Programunk házigazdája a Bajai Erdészet, mely a Duna jobb és bal partján fekszik 5337 ha-on.

Az erdészet 73%-a az Alsó-Duna-ártér, 25%-a a Kiskunsági homokhát, míg a Szelídi-tó mellett 2%-a a Kiskunsági szikesek erdőgazdasági tájba tartozik.

Élőfakészlete 740 600 m³, folyónövedéke 37 000 m³/év.

Éves fakitermelés: 21–30 000 m³/év.

A hajóút során bemutatjuk a Duna szabályozásának és Gemenc kialakulásának történetét.

A szakmai program első megállóhelyén röviden bemutatjuk terepi programunk helyszínét, a Bajai Erdészetet és Veránka-szigetet. Itt láthatjuk az Érsekcsanád 52 M erdőrészletet, mely 1977-ben telepített kocsányostölgyes.

Ebben az erdőrészletben látható egy szép feketenyár sarjcsokor, mely alkalmat kínál arra, hogy bemutassuk a Gemenc Rt. által már évtizedek óta folytatott génmegőrzési tevékenységet.

Átsétálva a fiatal tölgyesen, elérjük a veránkai kistöltést, mely az átfogó Duna szabályozás előtti időkre emlékeztet bennünket. Jelenleg komoly vadgazdálkodási jelentősége van, hiszen mintegy 270 ha-on menedéket kínál a vadállománynak árvizek esetén.

Hasonló szerepe van a vadmentő domboknak is, melyek közül egy a következő megállóhelyünk, ahol a Bajai Erdészet vadgazdálkodását mutatjuk be.

A töltésen továbbhaladva elérjük az Érsekcsanád 52 N erdőrészletet, ahol a platánt mint az ártér egyik igen plasztikus fajáját szeretnénk bemutatni.

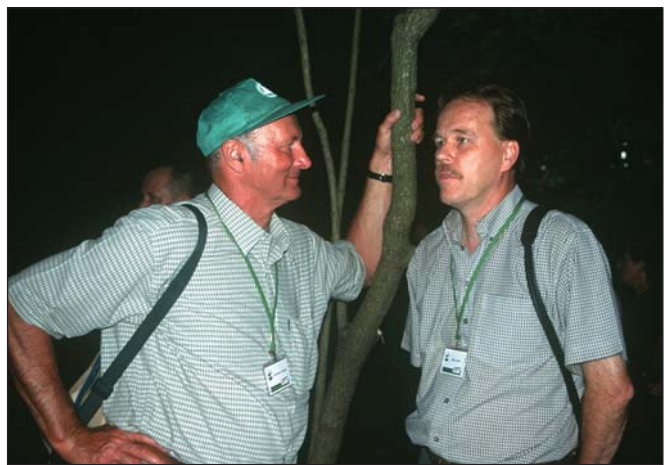
Itt is láthatunk több idős hagyásfát, ami jelzi, hogy erdész elődeink is felismerték az öreg fák szerepét az erdei életközösségben.

Következő megállóhelyünk a Párági fok, melynek különleges hangulatát kihasználva az ősi ártéri fokgazdálkodást és ennek gemenci vonatkozásait ismertetjük.

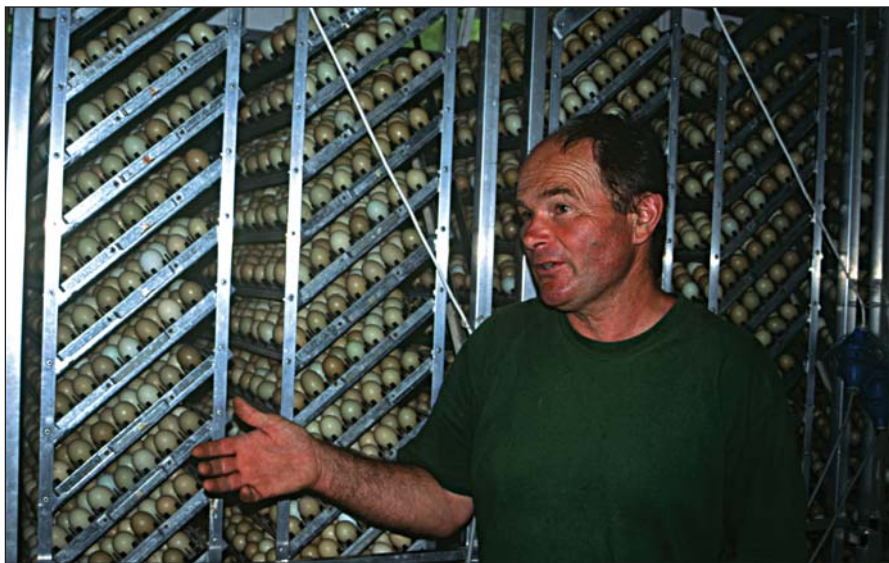
Visszatérve a töltésre folytatjuk utunkat É-i irányba.

Érsekcsanád 51 M látványát használjuk fel arra, hogy ismertessünk néhány gondolatot a nemesnyár-klónok megjelenésének időrendjéről és a védett területeken a fokozatos átalakításról természetszerű állományokká.

Következő megállóhelyünkön röviden ismertetjük a Duna, mint természetes vízi út, jelentőségét és bemutatjuk az utolsó magyar erdészeti vízi szállítást végző hajóparkot. Továbbhaladva ismertetőtáblát láthatunk az ártér magassági fekvéseiről és ezzel összefüggésben az őshonos cserjefajokról.

3. sz. program: Busszal a lenesi erdészkerületbe

A program helyszíne a Dusnok község mellett elterülő, Lenes elnevezésű erdészkerület. Itt került kialakításra a Gemenc Rt. első vaddisznós kertje, valamint helyszíne a több évtizedes múltú

fácántenyésztő telepnek és fácános erdejének.

- Közvetlen célja: a vadászterületen a vaddisznó-vadásztatás eredményességének és biztonságának javítása, a vadá-

szati ágazat pénzügyi bevételeinek növelése, másrészt a szabad vadászterületen történő vaddisznóbefogással és a befogott vaddisznók e kertbe való helyezésével a szabad terület vadsűrűségének és vadkárveszélyességének csökkentése, a mezőgazdasági vadkárok megelőzése, a gazdaságosság növelése.

- Kapacitása: a vaddisznós kert alkalmas maximális üzemeleti lehetőség esetén mintegy 400–500 db vaddisznó tárolására, illetve tartására, amelyből éves szinten 350–400 db hasznosított lelövés tervezhető. A lelövés hasznosítása alatt a bér vadászat során térített lelövési díj + értékesített vadhús árbevétele értendő.

- Igény a vaddisznós kerti vadászatokra: a vaddisznós kert működésére igény van, a területhez kötődő törzsvadász kör alakult ki, akik egyre inkább igénylik a vaddisznó vadászat rövid idő alatti eredményességét.

A vaddisznós kert területe összesen 453 ha.

A kerítés hossza 15 940 m. A kertben mintegy 100 db magaslest építettünk,

amely az egyéni vadászat céljait is és a hajtásban biztonságos lőállásként is szolgál. A nagyobb disznók számára 15 db etetőhelyet, ezek mellett malacetetőket és szózatokat helyeztünk el. Mesterséges itatókat és dagonyákat a terület vízviszonyai miatt nem szükséges külön létesíteni.

A vaddisznós kert üzemeltetési technológiájának bemutatása mellett a vadásztatás lebonyolításának rendjével ismertettük meg Vendégeinket.

A *lenesi, sík vidéki* bükkös mellett elhaladva az Alsó-Duna-ártérben a bükk fafaj egyedüli állományszerű előfordulását mutató erdőrészlet mellett haladunk el. Az erdőrészletben 70 db fegyed található.

A lenesi fácántelep

A Gemenc Rt. a volt lenesi fácános erdő területén üzemelteti a fácán törzstelepet.

Közvetlen célja: a fácán-törzstelepen a magyar vadászterületek igénye szerint minőségileg és állategészségügyileg ellenőrzött:

- fácántojás árutermelés
- vadászati célra kihelyezhető előnevelt fácán tenyésztése

- vadászati célra kihelyezhető „kész” fácán tenyésztése

- fácán-törzsanyag biztosítása fácán-törzstelepekre

- fácán-törzsanyag biztosítása saját fácán törzstelepre

- fácán-törzsanyag minőségi fejlesztése

Kapacitása: az üzemelő fácán-törzstelep alkalmas 18 000 db tyúk és 3000 db kakas tárolására, illetve tartására, amelyből éves szinten mintegy 850 000 db hasznosított tojástermelés tervezhető.

Az Alsó-Duna-ártér világrekord szarvasbika trófeái

A terület első világrekord trófeát adó gímszarvasbikája 1891-ben került terítékre *Reinspach János* szálkai gazda „gömbölő golyóval” töltött fegyvere által. A trófeát nemzetközi bírálati képlettel 243,89 pontra értékelték.

1946-ban *D. Stefanovic* erdész ejtette el a terület második világrekord trófeáját adó gímbikát, amelyet a Düsseldorfi Világkiállításon, 1954-ben 248,55 nemzetközi pontra értékelték.

A közelmúltban, *Bleier József* karapancsai fővadász nevéhez kötődik a terület harmadik világrekord trófeája. 1986-ban került puszkavégre a 271,01 nemzetközi pontra értékelt trófeájú gímszarvas bika. Ez a trófea a modern vadgazdálkodási munka és az Alsó-Duna-ártér szarvasállományának jelképe lett. Ez a világrekord a „Karapancsai Bika” nevet kapta. Emlékműve – élethű bronzszobra a karapancsai vadászkastély parkjában tekinthető meg.

* * *

A Gemenc Rt. székháza előtt avatták fel *Böröczky Kornél* mellszobrát.

Mit mondanak az öreg erdészek?

A szarvaslétszám alakulásáról *Kovács József* védkerületvezető emlékei szerint 1922-ben Kisrezéten 5-6 szarvas tartózkodott. Nagyrezéten télen váltó (átvonuló) vadként 8–10 db. 1927-ben *Takács* vadőr már 10 bikát lövett.

Árvíz alkalmával – 1930 körül és 1944-ben – 60 db-os szarvascsapat átúszta a Dunát Gemenctől, de az árvíz elmúltával 3 nap múlva vissza is úsztak a szarvasok.

Erdész Lajos, a Közalapítvány pörbolyi főerdésze azt említette, hogy az első világháború után a francia katonák töltötték idejüket szarvasvadászattal.

1944 őszétől minden vadászfegyvert be kellett szolgáltatni, így csak orvvadászat történhetett a területen, az erdőben elrejtett puskák használatával.

1940 tél végén Apostagnál – jégtorlasz miatt – átszakadt a Duna gátja. Amikor a Duna jege is megindult, a téli jeges árvíz végigsöpörte a gemenci erdőtömböt is, és elvégezte a szarvaslétszám-apasztást. A jeges árvíz 1941 márciusában, nagypénteken megismétlődött. Ekkor a Siótorok táján volt az álló jégtorlasz felső széle. Már folyt át a víz a töltésen, amikor a magyar légierő zuhanóbombázói megbombázták a jégtorlaszt, és az a harmadik rárepüléskor megindult. A töltés megmenekült, de újabb áldozatokat szedett a maradék szarvasok és vaddisznók közül az előző évinél magasabb gemenci jeges árvíz.

Party István a gemenci vadrezervátumból 1951-ben megszervezte a Gemenci Állami Vadgazdaságot, és annak vezetője lett. A Gemenci Vadgazdaság területének összetétele a megalakuláskor: volt érsekségi erdő 8945 ha, volt közalapítványi erdő 3574 ha, bátai közbirtokosság 190 ha, árvízvédelmi töltés 350 ha, nádgazdaság 70 ha, MÁV vasúti töltés 40 ha.

Az 1956. márciusi jeges árvíz után, mely 25 gátszakadást okozott, a megerősített töltések területe lényegesen megnőtt. Például Pörboly-Báta között 1,3 m-rel magasabb lett a gát. A korona 4-ről 6 m szélesre nőtt.

A Gemenci Állami Vadgazdaság az „Egyetértés” vadásztársaság, a Központi Pártbizottság vadászterülete lett. Dr. Balassa Gyula miniszterhelyettes, erdészeti főigazgató a vadászati ágazatnak mind több előjogot biztosított az erdőgazdálkodással szemben. Az 1961. évi VII. törvény az erdőkről és a vadgazdálkodásról már ebben a szellemben született. A vadásztársaságok mentesültek az erdőben, az erdősítésekben, fiatalosokban és rudas erdőkben okozott szarvaskár és egyéb vadkárok megtérítésétől. Ez nagyon nehéz helyzetbe hozta az erdőgazdaságok erdőfelújítással, erdőműveléssel foglalkoztatott dolgozóit és az erdőművelési ágazatot.

A szarvaslétszám már előbb nagyon felszaporodott a Gemenci Állami Vadgazdaság területén.

Elkezdődött egy színjátás a vadlétszám, főként a szarvaslétszám bec-

lésében. A kerületvezető erdészekről az erdészetek vezetői kértek létszámbecslést. A vadászkerületet vezetőktől pedig *Party István*, nekünk Pista bácsi tette ugyanezt, de úgy, hogy ő adta meg a számokat beosztott vadászaiknak. A számlálási színjátáshoz meghívta a Dunaártéri Állami Erdőgazdaság erdőművelési csoportvezetőjét és a székszárdi és pörbolyi erdészetek területi ellenőreit, szakfelügyelőjét. Pista bácsi felírta velük, azaz velünk a vadászai által diktált számokat és összeadta. Ő pedig letett az asztalra egy üresnek látszó papírlapot. Kérdezte tőlünk: „Na, mennyi az összeg?” Mondtuk a számot. Erre felfordította az asztalra tett cetlit. Ugyanaz a szám volt rajta. Na látjátok, ennyi szarvas van a vadgazdaság területén (600–800 db között). Így volt ez 1955. év végén is. A kerületvezető erdészek számaiból 1500 db körüli, a vadászokéból 7–800 db közötti szám adódott.

Jött az 1956. márciusi jeges árvíz. Utána 2300 db vízbe fúlt tetemet szálítottak a szegedi fehérjefeldolgozó üzembe. 56 db még átjutott Karaszra a jeges Dunán és onnan átváltott Hajósszentgyörgyre. Kb. 450 db volt megszámlálható az el nem öntött ármentett Keskeny erdő, Gyöngyös oldal, Szomfova, Góga erdőrészekben. Bizonyára a víz is elvitt még jó néhányat és az összes tetem sem volt felhasználható állapotban megtalálható. Tehát 3000 feletti volt a valós létszám a becsült vadászati 800 és erdészeti 1500 becsült db helyett.

Idézetek dr. Tóth Imre „A gemenci erdők története” (2002) c. könyvéből

Mit olvashatunk az Erdészeti Lapok régi számaiban?

Az erdészeti lapok 1873. évfolyamában, mind a bédai-karapancsai (és helyei) erdőkről, mind a kalocsai érseki uradalom erdeiről részletes ismertetés jelent meg.

„A berki erdők fontosságát rendkívül emeli, főképpen a tölgyeseket illetően, bámulatra méltó nagyméretű elérési képessége ... szerfa utáni kereslet és lágyszőlő utáni kereslet is, aránylag kedvező árak, de a rendkívül gyors növekedés és ezzel párosult jövedelmezőség, mely korszerű kezelés mellett nemcsak bármely másnemű erdők, de jó minőségű búzatermő föld jövedelmét megközelíteni, sőt azzal versenyt is kiállni képes.

A berki erdők fontosságát emeli továbbá ama körülmény, hogy azok az

erdőtlen Alföldet leginkább érintik és hajózható folyamok partjain díszlenek. A várható további erdőirtások nyomán megmaradó 'feltétlen erdőtalajú erdők', ezért szükséges a velük való szakszerűbb foglalkozás.”

„Ha nem volna elég ez a csemete, a minden erdőrlaknál lévő csemetekertből ingyen adják a csemetét a vállalkozóknak, mit saját költségén ültet az el.” „A lágyszőlő tenyésztésénél maggal való vetülés helyett leginkább dugványokkal beültetés eszközölte.”

A Duna menti erdőkben „az uralkodó fanemek mélyebb helyeken a fűz, a nyár, majd tiszán, majd elegyesen, a dombosabb jó talajon nyár, fűz, szil, tölgy, kőris keverékéből, a több, mint

70%-ra menő lágyszőlő fanemek azonban túlnyomóak.” „Az újbóli termesztés útján (sarj, malát) tökéletes sikerrel eszközöltetvén nagyobb mérvű mesterséges erdősítések (erdősítések) mellőzhetők; mindazonáltal az esetleg előforduló hézagok kőris s feketenyárültőncökkel pótoltnak.”

„Ezelőtt a tölgyfák magfának mind meghagyattak, de a kívánt sikerhez nem vezettek, sőt károsak voltak azért, mert terebélyes koronáik alatt semmiféle aljnövényzet (*újulat) nem képződhetett, s így az általuk elfoglalt kopár terek semmi hasznat sem hajtának.”

„Az évenkénti faeladásból befolyó összeg 5%-a erdősítésekre fordítatik, a befolyt pénz pedig Erdőjavítási Alap címen a takarékpénztárban külön kezeltetik.”

Alaposan lehűlt a levegő, amikor a Petőfi-szigeten a baráti vacsorára gyülekeztünk. Volt, aki esernyővel riogatta a nyugat felől gyülekező sötét fellegeket. Nem sok sikerrel, mert éppen „bekapta” mindenki a sátorrendszerhez vezető út bejáratánál kínált aperitifet, és megkereste számmal jelzett asztalát, máris lezúdult egy alapos eső. Tartott vagy fél óráig, éppen amennyi még nem volt kellemetlen, s máris csillagfényes este kerekedett. A vacsorát felszolgálók még sietve hordták a hatalmas fatálakon tált finomságokat az utolsó esőcseppek elől.

A vacsora több volt, mint elég. Csipegettünk volna az első nekifutásból megmaradt finomságokból, de hamar leszedték az asztalt. Ennek ellenére *Fritsch Ottó* elégedetten gyűjtötte az autogramokat, mint már eddig annyi Vándorgyűlésen. Érdekes gyűjtemény van kialakulóban.

A rendezők jelezték, hogy érdemes kimenni a sátrak mögé, mert nem mindennapi tűzijáték következik. S valóban, egymásután kúsztak az ég felé a különböző töltetű petárdák, hogy odafönn milliónyi apró fénycsóvára robbanva világítsák be Baja egét. Mindenesetre azok a bajaiak, akik nem tudták addig, hogy az erdészek tartják Vándorgyűlésüket, most megtudhatták, mert valóban átlagon felüli volt a tűziparádé. Az erdészcsillagot formáló görögtűz kihunyása után nem sokkal a sátrak alkotta tér közepén hatalmas tábornőtűz gyulladt. Aztán a sátrak félkaréjában itt is, ott is felhangzott egy-egy nóta. A fáradtabbak nyugovóra tértek.

Az 1961. évi vándorgyűlés

„A vándorgyűlés jelszava: „Erdőn, mezőn több nyárfát” volt. A közgyűlés egyesületi beszámolóit és a Bedő Albert-díj kiosztása után a Dunaártéri ÁEG helyzetét, feladatait, régi nyártelepítéseit, nyárfaellátási szerepét, nyár erdőművelését, sekélyvízi hajóparkját és a gemenci szarvas hírnevét ismertették a gazdaság előadói. Utána a hozzászólásokban a 11 hozzászóló közül az egyetem rektora bírálta az elhangzott előadások közül az erdőművelési részt. Hiányolta, hogy nem kapott részletes adatokat a nemes nyárak fajtajának pontos termőhely-igényéről, és tervezett felhasználási arányukról. Kevesellte a fahasználatban a 35% gyéritési fatömeget, 50%-ot tartana jónak.

Kifogásolta a gazdaság gyöngye erdőmérnök-ellátottságát. Az OEF erdőgazdaság-fejlesztési osztályának főmérnöke erősen bírálta az erdőgazdaság szerinte túl lassú nemesnyár-termesztési munkáját.

A vándorgyűlésen a nemesnyár-termesztésben való elmaradásunk súlyos kritikái dacára is csak kísérleti méretekben tértünk át az I 214-es kiváló olasz klónra, mert nem ismertük árvízűző képességét.

A nem őshonos fajok alkalmazása elkerülhetetlen, ha olyan termőhelyet kell erdősíteni, amelyre nincs alkalmas őshonos fánk. Ilyen az Alföld erdős-sztyepp klímájú területének az a része, ahol a fák gyökerei nem érhetik el a talajvizet. Itt csak akác, erdei- és feketefenyő a lehetséges választék, mert ezek vízigénye csak fele a nyár és tölgy vízigényének. Persze, egy olyan hajlatba, ahová az esővíz, hólé összefut, a szakmai etika is megkívánja az őshonos facsoport ültetését, az akác, fenyő, egyhangúságának feloldását. Ennek elmulasztásáért jogos a bírálat. Jogos bírálat érheti az előhasználati nyárelegy kitermelési utasításának gondolkodás nélküli történt végrehajtását is. Vannak önma-

guktól rohamosan terjeszkedő meghonosodott fajok is. Ilyen cserje a csak némi mézelésével hasznos gyalogakác. Ilyen fák, a zöldjuhar, a zöld és vörös amerikai kőrisek. Ezek terjedését gátolni kell. De e fák szelektáló nemesítése sem elvetendő, ahogy ahol mégis szükség van rájuk, egyenes, hengeres fát neveljenek.

Ahol sok a szarvas, nélkülözhetetlen fája az ártéri erdőnek a platán. Széles termőhelyskálán alkalmas az elmaradt, vadkáros foltok pótlási anyagának. Nem bántja a szarvas. Sőt, az olyan tölgyfiatalt is többnyire elkerüli, amelyben egyenletesen egytizednyi elegyítés történt.”

Dr. Tóth Imre:

A gemenci erdők története

A DUNA-DRÁVA NEMZETI PARK

termőhelyi adottságai, faállományai, a talajok vízgazdálkodása, az itt élő nagyvadállomány a jövő gazdálkodásától, mindeképpen elvárja

- az erdei életközösség komplex megközelítését,
- a gazdálkodás során alkalmazni kívánt kéméletes technológiát,
- türelmet a természeti folyamatok megismerésére,
- olyan szakmai beavatkozások megvalósítását, amelyek nem szakítják meg az életközösség tartamosságát, továbbá nem borítják fel annak ökológiai egyensúlyát.

Duna menti területek

A tölgyesek a termőhelyükön vannak, viszont területük mindenképpen növeledő a magas, középmagas fekvésű nemes nyárasok fafajcserés felújítása révén. Feltétlenül megjegyzendő, hogy a fatermesztés tartamossága legalább olyan fontos a gazdálkodás szempontjából, mint a természetvédelem szempontjából az őshonos fajok behozatala. Amíg a nemes nyár a felújítást követően 20 év múlva ismételt termelhető, addig a hazai lágylombos fajok csak 40–50 éves korukban. Következésképpen a gazdálkodó nem jut termelési lehetőséghez, amiből finanszírozza a gazdálkodását.

Az akácok szerkezetátalakítása (fafajcseréje) külön szakmai probléma. A sarjrol kiválóan újuló akác legolcsóbb felújítási módja a tarvágtást követő sarjaztatás, ami az előbbi fejezetekben már említett, a nemzeti parkban egyáltalán nem ajánlott, vegyszeres tuskókezeléssel és permetezéssel végezhető. Ez tiltott, kézi erővel való ápolása viszont hatalmas költségei miatt megoldhatatlan. Fakitermelési hátrányai 30 év elmúltával jelentkeznek, amikor szintén kiesik a fatermesztésből az akácok fakészlete. Területszűkítése tehát a felvázolt, rendkívül költséges módon, intenzív vegyszeres esetén is csak minimális mértékben képzelhető el.

A fűzesek és hazai nyárasok a keménylombos állományokhoz hasonlóan csak egyenesen újíthatók, ahol a magassági fekvések mentén célszerű az állománytípusok ültetése. Ez a gyakorlatban a jelenlegi erdőrészek további tagolódását jelenti, illetve jelentheti.

A tölgyesek természetes felújítása a vadállomány drasztikus szabályozása után válhat üzemszerűen alkalmazott módszerré. A jelenlegi nagyvadállomány mellett csak kerítés védelmében végezhető el.

Dr. Papp Tivadar:

Duna-Dráva Nemzeti Park (2002)

Keglevich Béla gróf elnöki beszéde az országos erdészeti egyesület kalocsai közgyűlésén (részlet)

Van szerencsém üdvözölni azon t. urakat, kik úgy Kalocsa, mint Pestmegye, nemkülönben Budapest és Szabadka részéről e gyűlésünkben mint megyei és városi képviselők megjelenni szíveskedtek. (Éljenzés!)

Részemről legfontosabb vívmánynak tekintem azt, és büszkén mondom, hogy midőn e kérdés mult évi rendkívüli közgyűlésünkön elhatározás alá került, ellenmondás nélkül, egyhangúlag történt abban megállapodás, miszerint az egyesület vagyónából 6000 ft ar-

ra szenteltessek, hogy az addig magánkezekben volt s teljes elismerést érdemlőleg kezelt „Erdészeti Lapok” című szakfolyóirat az egylet tulajdonává váljék. (Helyeslés.)

Ezen szellemi tőke többé nincs kitéve annak, hogy magánosok viszonyaitól függjön. Az egyesület ezen tényével biztosította az „Erdészeti Lapok” jövőjét, s így megteremtette azon közeget, mely céljaink és törekvéseink egyik leghivatottabb terjesztője. A lap bővített terjedelemben jelenik meg, s minden-

esetre legörvendetesebb vívmánya törekvéseinknek.

Megengedem, hogy nem épen fényes azon eredmény, melyet a felhozottakban előterjeszteni szerencsém volt; de a mi működésünk nem annyira szemképráztató, hogy valami fényes eredményeket lehessen a közönség előtt feltüntetni. Az által azonban, a miket felsoroltam: az anyagi viszonyoknak örvendetes gyarapodása s a szellemi mozgás által, melyet igyekszünk kifejteni, mindenesetre jelét adta egyesületünk annak, hogy mindent elkövetett, a mi céljainak sikeres elérésére hatalmában állott.

(Erd. Lapok, 1874)

Duna-Dráva Nemzeti Park – Gemenc

Emmert Vanessa 5. osztály

Általános Iskola, Szekszárd

Felkészítő tanár: *Tornyos Marianna*

A Duna-Dráva Nemzeti Park csodálatos része Gemenc.

Ez a szemet kápráztató erdei világ földrajzilag nehezen behatárolható terület, 17 697 hektár. 1977-ben tájvédelmi körzetté nyilvánították.

A Duna évszázadokon át formálta, a XIX. század második felében kapta végleges arculatát.

Ezt a lenyűgöző erdő borította területet át-átszövik a „fokok”, melyek részben természetes, másrészt mesterséges keskeny csatornák.

Rengeteg bokorfüzes, fűz és nyárliget, tölgy, kőris és szilliget található. Mikor a Dunától szemlélődünk, gyönyörű látvány tárul elénk. A dús parti növényzet csak ősszel a ritkuló lombozaton keresztül látható át. A folyóparti erdőket, szakadó

partokat a víz folyamatosan mossa, kiázott gyökerű fehérfűzóriások jelzik a szárazföld pusztulását.

Tavasszal megérkeznek a parti fecskék, a zöldár sok esetben elmossa a merdek falba fűrt fészkeiket. Madárvilága is igen gazdag. A mellékágak bokros fűzéből csalogány énekében gyönyörködhetünk. Éles kiáltással ad jelt magáról a macskabagoly. Védett gyöngyszemei a madárvilágnak a jégmadár, illetve a fokozottan védett réti sas, fekete gólya és a kecsensólyom. Megkezdődött a korábban kipusztult európai hód visszatelepítése.

Tavaszi végén az árvíz kitakarítja Gemencet, a fizetség gazdag fatermés, egészséges állatszaporulat. Sajnos az idei évben az árvíz súlyos károkat okozott. A hideg víz miatt rengeteg állat pusztult el, a fiatalabb állomány kimerült, vízbe fűlt vagy az éhség végzett vele.

A famatuzsálemek kérgén fölfedezhetjük a sárga gévagombát. A vízbe dől fa-

törzsén szürke gém táplálék után néz. A bakcsók csoportosan repülnek vacsorázni. A hangok, melyek az erdőből szűrődnek, gémtelep jelenlétét jelzik, a fák tetején méteres átmérőjű fészkek adnak ott-hont fiókáiknak.

Gemenc egyik legnagyobb tava, a Decsi-Holt-Duna, bőven található benne a hal, a fehér ruhás kócsagok vadásznak.

A lenyűgöző szeptemberi szarvasnász, a szarvasbögés, magával ragadó, az agancsok csattogásával ejti bámulatba a figyelt.

Aki teheti, látogasson el Gemencbe, a kirándulást az erdei kisvasút még izgalmasabbá teszi.

Fedezzük fel végre, hogy Gemenc nem elherdálható kincs, hanem létező valóság.

Az erdő fohásza című vers utolsó sora megszívlelendő:

„Vándor, ki elmegy mellettem hallgasd a kérésem: NE BÁNTSI!”

(A 2002. évi Kaán Károly versenyre benyújtott pályázat)

Hódi István:

Lassi csárda

Régi csárda híres csárda állt bent az erdőben
Betért oda minden utas jövőben menőben
Dombon állt, a Duna vize körül szokta fogni
De azért a kocsma ajtót nem kellett becsukni
A tetején réges régen még nádfödél állott
Benne néha hétköznapi is cigánybanda játszott
Kocsmárosné Bözsi néni daloskedvű ajkán
Felcsendül a régi nóta „az én orcám halvány”

A tetején a szalufát a szű meg nem ette
Mindig akadt híres legény aki leégette
Bent mulattak a legények és mindenki táncolt
A csárdának nádfödele körös körül lángolt
Node se baj ha leégett szalufája nádja
Közel volt az újralátó hamar került rája
Az alakját a formáját máig megtartotta
Hivatása ma már szelíd erdei lakoscska

Orvvadászok, orvhalászok vásárjáró népség
Van e még bent decsi szagos gyakorta megnézték
Fogás után a halászok be-betértek inni
Kontójukat kocsmárosné a rováson jegyzi
Megtörtént itt az az eset erdősszel, vadással
Álló hétig itt mulattak egy banda cigánnyal
Ha a pénzük elfogyott is a jókedvük soha
Nem kérdezte soha senki mikor mennek haza

A csárdának csak híre van idősebbek ajkán
Csorbát ejtett múltó idő becsületén rangján
Kipusztult a decsi szagos a hegyen azóta
A csárdában elhallgatott már régen a nóta
Megtűnt lenni országhatár a kocsiút árok
Marhát, lovat nem árulnak csempészek hajcsárok
Az udvarán vasút zötyög északról le délnek
Azok akik itt mulattak már régen nem élnek.